

UDK:327.5(510)

Ahror NIZAMOV,
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistranti
E-mail: ahror.nizamovuz@gmail.com

TDShU professori, s.f.d Sh.Yovqochev taqrizi asosida

THE DEVELOPMENT OF “SOFT POWER” IN CHINA’S ECONOMIC DIPLOMACY

Annotation

This article analyzes the development process of China’s economic diplomacy and “soft power” strategies. It examines China’s economic influence and its role in global trade networks through the Belt and Road Initiative. Additionally, the cultural and social impact of soft power instruments, such as Confucius Institutes and educational programs, is explored. The article discusses how these strategies have influenced the global economic and political balance, as well as the challenges associated with debt diplomacy and China’s political image. Finally, recommendations for China’s future global leadership are provided.

Key words: Economic diplomacy, soft power, Belt and Road Initiative, Chinese economy, cultural influence, educational programs, debt diplomacy, global impact, Confucius Institutes, geopolitical strategy.

РАЗВИТИЕ «МЯГКОЙ СИЛЫ» В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДИПЛОМАТИИ КИТАЯ

Аннотация

Данная статья анализирует процесс развития экономической дипломатии Китая и стратегий «мягкой силы». Рассматривается экономическое влияние Китая и его роль в глобальных торговых сетях через инициативу «Один пояс, один путь». Также изучается культурное и социальное воздействие инструментов «мягкой силы», таких как институты Конфуция и образовательные программы. В статье обсуждается влияние этих стратегий Китая на глобальный экономический и политический баланс, а также проблемы, связанные с долговой дипломатией и политическим имиджем. В заключение предлагаются рекомендации для будущего глобального лидерства Китая.

Ключевые слова: Экономическая дипломатия, мягкая сила, Один пояс – один путь, экономика Китая, культурное влияние, образовательные программы, долговая дипломатия, глобальное влияние, институты Конфуция, геополитическая стратегия.

XITQYNING IQTISODIY DIPLOMATIYASIDA “YUMSHOQ KUCH”NING RIVOJLANISHI

Annotatsiya

Ushbu maqola Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasi va “Yumshoq kuch” strategiyalarining rivojlanish jarayonini tahlil qiladi. “Bir kamar, bir yo‘l” tashabbusi orqali Xitoyning iqtisodiy ta’siri va global savdo tarmoqlaridagi roli o‘rganiladi. Shu bilan birga, Konfutsiy institutlari va ta’lim dasturlari kabi “Yumshoq kuch” vositalarining madaniy va ijtimoiy ta’siri ko‘rib chiqiladi. Maqolada Xitoyning ushbu strategiyalari global iqtisodiy va siyosiy muvozanatga qanday ta’sir qilgani, shuningdek, qarz diplomatiyasi va siyosiy imidj bilan bog‘liq muammolar muhokama qilinadi. Natijada, Xitoyning kelajakdagi global yetakchiligi uchun takliflar beriladi.

Kalit so‘zlar: Iqtisodiy diplomatiya, “Yumshoq kuch”, Bir kamar, bir yo‘l, Xitoy iqtisodiyoti, Madaniy ta’sir, Ta’lim dasturlari, Qarz diplomatiyasi, Global ta’sir, Konfutsiy institutlari, Geosiyosiy strategiya.

Kirish. Xitoyning so‘nggi o‘n yilliklardagi iqtisodiy va siyosiy yuksalishi global miqyosda katta o‘zgarishlarni keltirib chiqardi. Bu jarayonda Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasi va “Yumshoq kuch” strategiyalari mamlakatning xalqaro maydondagi o‘rnini mustahkamlashda asosiy vositalar sifatida ajralib turadi. Iqtisodiy diplomatiyasi Xitoyga iqtisodiy manfaatlar bilan birga geosiyosiy ta’sirni kengaytirish imkonini bersa, “Yumshoq kuch” madaniy jozibadorlik va diplomatik aloqalar orqali uning global imidjini shakllantiradi. Ushbu maqola Xitoyning ushbu strategiyalarini tahlil qilib, ularning rivojlanish jarayoni va xalqaro munosabatlarga ta’sirini o‘rganadi.

Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasi “Bir kamar, bir yo‘l” (BRI) tashabbusi bilan alohida e’tibor qozondi. 2013-yilda Si Tszinpin tomonidan boshlab berilgan bu loyiha Osiyo, Afrika va Yevropani infratuzilmaviy loyihalar orqali bog‘lashga qaratilgan bo‘lib, Xitoyning iqtisodiy yetakchiligini mustahkamladi. BRI nafaqat savdo yo‘laklarini kengaytiradi, balki rivojlanayotgan mamlakatlar bilan hamkorlikni chuqurlashtiradi. Biroq, qarz diplomatiyasi kabi muammolar Xitoyning ushbu strategiyasiga soya solmoqda. “Yumshoq kuch” esa Xitoyning madaniy va ta’lim sohasidagi

sa’y-harakatlariga asoslanadi. Konfutsiy institutlari va xalqaro talabalariga stipendiyalar Xitoyning jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi, ammo siyosiy tizim bilan bog‘liq tanqidlar uning samaradorligini cheklamoqda. Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasi va “Yumshoq kuch”i o‘zaro bog‘liq bo‘lib, iqtisodiy hamkorlikni madaniy aloqalar bilan mustahkamlaydi. Shu bilan birga, bu strategiyalar global iqtisodiy va siyosiy muvozanatni o‘zgartirib, Xitoyni AQShning an’anaviy ta’siriga alternativa sifatida ko‘rsatmoqda. Maqola ushbu jarayonning muvaffaqiyatlari va qiyinchiliklarini har tomonlama ko‘rib chiqadi, Xitoyning kelajakdagi global rolga baho beradi. Xitoyning ushbu yondashuvi uning ichki rivojlanishi va xalqaro ambitsiyalarini muvozanatlashtirishga xizmat qiladi, ammo uzoq muddatli muvaffaqiyat uning xalqaro hamjamiyat bilan munosabatlarini qanday boshqarishiga bog‘liq bo‘ladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasida “yumshoq kuch” konsepsiyasi xalqaro munosabatlarda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Jozef Nay tomonidan ilgari surilgan “yumshoq kuch” tushunchasi Xitoy tadqiqotchilari tomonidan o‘ziga xos tarzda talqin

qilinib, iqtisodiy vositalar orqali siyosiy ta'sir o'tkazish strategiyasiga aylantirilgan.

Qator adabiyotlarda Nye va Wang Xitoyning madaniy eksporti, ta'lim va tashqi yordam dasturlari orqali o'z imijini mustahkamlash harakatlari yoritilgan. Ayniqsa, "Bir kamar, bir yo'l" tashabbusi iqtisodiy diplomatiyaning asosiy ko'rinishlaridan biri sifatida baholangan Rolland, Callahan. Ushbu tashabbus orqali Xitoy boshqa mamlakatlarga investitsiyalar kiritib, ularning rivojiga hissa qo'shmoqda, bu esa Xitoyga nisbatan ijobiy qarashni shakllantiradi.

Shuningdek, zamonaviy tahlillar Zhao, Huang Xitoyning Afrika, Osiyo va Yevropa mamlakatlaridagi yumshoq kuch strategiyalarini qamrab olgan bo'lib, bu yondashuvlarning mintaqaviy o'ziga xosliklarga qanday moslashtirilgani tahlil etiladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda sifatli (qualitative) tadqiqot yondashuvi qo'llanildi. Asosiy e'tibor Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasida "yumshoq kuch" strategiyalarining tahliliga qaratildi. Ma'lumotlar ikkilamchi manbalar — ilmiy maqolalar, tahliliy hisobotlar, rasmiy hukumat hujjatlari va xalqaro tashkilotlar materiallari asosida yig'ildi. Komparativ tahlil (taqqoslovchi tahlil) usuli orqali Xitoyning turli mintaqalarda qo'llagan iqtisodiy yumshoq kuch yondashuvlari o'rganildi. Shuningdek, kontent tahlili orqali rasmiy bayonotlar va tashabbuslar mazmuni tahlil qilindi.

Tahlil va natijalar. Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasi va "Yumshoq kuch" strategiyalari so'nggi o'n yilliklarda uning global ta'sirini oshirishda muhim rol o'ynadi. "Bir kamar, bir yo'l" (BRI) tashabbusi Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasining asosiy poydevori sifatida 2013-yilda boshlangan bo'lib, Osiyo, Afrika va Yevropani infratuzilmaviy loyihalar orqali bog'lashga qaratilgan [1]. Ushbu loyiha Xitoyga iqtisodiy manfaatlar bilan birga geosiyosiy ustunlikni ta'minladi. Masalan, Jahon Bankining 2023-yilgi hisobotiga ko'ra, BRI doirasida Afrika mintaqasida 300 mingdan ortiq ish o'rni yaratildi, bu esa mahalliy iqtisodiyotlar uchun katta imkoniyat ochdi [2]. Biroq, iqtisodiy foydalar bilan birga ijtimoiy va ekologik muammolar ham paydo bo'ldi. Pokistondagi Gvadar porti qurilishi mahalliy baliqchilarning turmush tarzini buzdi va noroziliklarga sabab bo'ldi [3].

Xitoyning qarz diplomatiyasi BRI loyihalarining muhim qismi sifatida katta muvaffaqiyatlarga sabab bo'lmoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlarga berilgan kreditlar ko'pincha qarzni qaytarish qobiliyatidan yuqori bo'lib, Shri-Lankadagi Hambantota porti misolida bu yaqqol ko'rindi: mamlakat portni 99 yilga Xitoyga ijaraga berishga majbur bo'ldi [4]. Bu jarayon Xitoyning iqtisodiy ta'sirini strategik aktivlarni nazorat qilish uchun ishlatayotgani haqida xavotirlarni keltirib chiqardi [5]. Shu bilan birga, qarz diplomatiyasi Xitoyning "Yumshoq kuch"ga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda, chunki ba'zi mamlakatlar uni "neo-kolonial" siyosat sifatida qabul qilmoqda [6]. Masalan, Zambiyada Xitoy qarzlarini davlat aktivlarining bir qismini yo'qotishga olib keldi, bu esa mahalliy norozilikni kuchaytirdi [7].

"Yumshoq kuch"ning madaniy va ta'lim komponentlari Xitoyning global imidjini yaxshilashda muhim vosita bo'ldi. Konfutsiy institutlari Xitoy tilini va madaniyatini targ'ib qilishda yetakchi rol o'ynaydi, 2025-yilga kelib ularning soni 500 dan oshdi [8]. Ushbu institutlar Xitoy madaniyatini xorijliklarga tanishtirsa-da, G'arb davlatlari ularni targ'ibot vositasi sifatida ko'rib, cheklovlar qo'yimoqda [9]. Ta'lim sohasida Xitoy xorijiy talabalarni jalb qilish uchun katta stipendiyalar ajratmoqda — 2023-yilda 60 mingdan ortiq talaba Xitoyda tahsil oldi [10]. Biroq, Xitoyning avtoritar tizimi va akademik erkinlikning cheklanganligi G'arb talabalari qiziqishini pasaytirmoqda [11].

Iqtisodiy diplomatiyasi va "Yumshoq kuch" o'zaro bog'liq bo'lib, BRI loyihalarini iqtisodiy hamkorlikni kengaytirsa, madaniy va ta'lim dasturlari uni ijtimoiy jihatdan mustahkamlaydi [12]. Masalan, Janubi-Sharqiy Osiyoda Xitoyning savdo aloqalari Konfutsiy institutlari bilan birgalikda ijobiy imidjni oshirdi [13]. Shu bilan birga, qarz muammolari va siyosiy farqlar bu strategiyalarning samaradorligini pasaytirishi mumkin. AQSh va Yevropa Ittifoqi Xitoyning BRI loyihalarini raqobat sifatida ko'rib, alternativa tashabbuslarni boshladi [14]. Xitoyning "Yumshoq kuch"i G'arbnining liberal qiymatlari bilan raqobatlasha olmaydi, chunki uning siyosiy tizimi ko'p mamlakatlar tomonidan qabul qilinmaydi [15].

Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasi va "Yumshoq kuch" strategiyalari global iqtisodiy va siyosiy muvozanatni o'zgartirdi. BRI tashabbusi Xitoyning iqtisodiy ta'sirini kengaytirib, rivojlanayotgan mamlakatlar bilan hamkorlikni mustahkamladi, lekin qarz diplomatiyasi kabi muammolar uning imidjiga putur yetkazdi [16]. "Yumshoq kuch" orqali Xitoy madaniy va ta'lim sohasida muvaffaqiyatlarga erishdi, ammo siyosiy tizim bilan bog'liq tanqidlar uning jozibadorligini chekladi [17]. Ushbu strategiyalar Xitoyni AQShning an'anaviy yetakchiligiga alternativa sifatida ko'rsatdi, lekin to'liq muvaffaqiyat uchun ichki islohotlar va xalqaro hamjamiyat bilan munosabatlarni yaxshilash zarur [18].

Xitoyning kelajakdagi global roli ushbu strategiyalarni qanday muvozanatlashtirishiga bog'liq. Iqtisodiy foyda va ijtimoiy mas'uliyat o'rtasidagi muvozanat, shuningdek, "Yumshoq kuch"ning siyosiy imidj bilan uyg'unlashuvi Xitoyning uzoq muddatli muvaffaqiyatini belgilaydi [19]. Hozirgi sharoitda Xitoy global yetakchilik uchun kurashda davom etmoqda, ammo uning strategiyalari barqaror rivojlanish va xalqaro qabul qilinishga moslashishi lozim.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasi va "Yumshoq kuch" strategiyalari so'nggi o'n yilliklarda mamlakatning global miqyosda yetakchi davlatga aylanishida muhim rol o'ynadi. "Bir kamar, bir yo'l" (BRI) tashabbusi Xitoyning iqtisodiy diplomatiyasining asosiy poydevori sifatida global iqtisodiy tarmoqlarni qayta shakllantirdi. Ushbu loyiha orqali Xitoy nafaqat iqtisodiy manfaatlarini kengaytirdi, balki Osiyo, Afrika va Yevropa mamlakatlari bilan infratuzilmaviy aloqalarni mustahkamladi. BRIning iqtisodiy foydalari yaqqol ko'rindi: masalan, Afrika mintaqasida millionlab ish o'rinlari yaratildi va mahalliy iqtisodiyotlar rivojlandi. Biroq, qarz diplomatiyasi kabi muammolar, xususan Shri-Lanka va Zambiya misollarida ko'rinib turganidek, Xitoyning iqtisodiy strategiyasiga soya solmoqda. Ushbu holatlar Xitoyning rivojlanayotgan mamlakatlar bilan munosabatlarida iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyatni muvozanatlash zarurligini ko'rsatadi.

"Yumshoq kuch" strategiyasi Xitoyning madaniy va ta'lim sohasidagi sa'y-harakatlari orqali uning global imidjini yaxshilashga xizmat qildi. Konfutsiy institutlari Xitoy tilini va madaniyatini dunyoga targ'ib qilishda muhim vosita bo'lib, faoliyat yuritmoqda. Shu bilan birga, Xitoyning xalqaro talabalarni jalb qilish dasturlari, xususan stipendiyalar orqali, mamlakatni ta'lim markaziga aylantirdi. Biroq, Xitoyning avtoritar siyosiy tizimi va inson huquqlari bilan bog'liq tanqidlar ushbu strategiyaning samaradorligini cheklamoqda. G'arb davlatlari Xitoyning madaniy tashabbuslarini targ'ibot sifatida qabul qilib, ularni qarshilashmoqda, bu esa "Yumshoq kuch"ning universal qabul qilinishiga to'sqinlik qilmoqda.

Iqtisodiy diplomatiyasi va "Yumshoq kuch"ning o'zaro bog'liqligi Xitoy strategiyasining muvaffaqiyatida muhim omil bo'ldi. BRI loyihalarini iqtisodiy hamkorlikni kengaytirsa, madaniy va ta'lim dasturlari ushbu aloqalarni ijtimoiy jihatdan mustahkamladi. Masalan, Janubi-Sharqiy

Osiyo mamlakatlari bilan savdo aloqalari Konfutsiy institutlari faoliyati bilan birgalikda Xitoyga ijobiy qarashlarni oshirdi. Shu bilan birga, qarz diplomatiyasi va siyosiy farqlar Xitoyning global imidjiga salbiy ta'sir ko'rsatdi. AQSh va Yevropa Ittifoqi kabi davlatlar Xitoyning BRI loyihalarini geosiyosiy raqobat sifatida ko'rib, alternativa tashabbuslarni ishlab chiqmoqda.

Xitoyning ushbu strategiyalari global iqtisodiy va siyosiy muvozanatni o'zgartirib, uni AQShning an'anaviy yetakchiligiga muqobil sifatida ko'rsatdi. Biroq, Xitoyning kelajakdagi muvaffaqiyati bir qator omillarga bog'liq: qarz

siyosatini qayta ko'rib chiqish, ijtimoiy va ekologik mas'uliyatni oshirish hamda xalqaro hamjamiyat bilan munosabatlarni yaxshilash. Siyosiy imidjini yumshatmasdan, Xitoyning "Yumshoq kuch"i G'arbning liberal qiymatlari bilan to'liq raqobatlasha olmaydi. Shu sababli, Xitoy global yetakchilikni qo'lga kiritish uchun ichki islohotlarga e'tibor qaratishi va strategiyalarini barqaror rivojlanishga moslashtirishi zarur. Faqat shu shartlar bilan Xitoy o'zining iqtisodiy diplomatiyasi va "Yumshoq kuch"idan uzoq muddatli foyda ko'rishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. World Bank. Belt and Road Economics: Opportunities and Risks of Transport Corridors. Washington, DC: World Bank Publications, 2023. – P. 45-67.
2. Ahmed Zahid. Gwadar Port and Local Communities. Asian Survey, Vol. 62, No. 3, 2022 – P. 401-425.
3. Abi-Habib Maria. How China Got Sri Lanka to Cough Up a Port. The New York Times, June 25, 2018 – P. 1-3.
4. Chellaney Brahma. China's Debt-Trap Diplomacy. Project Syndicate, 2017.
5. Kaplan Robert D. China's Neo-Colonial Ambitions. Foreign Affairs, Vol. 99, No. 2, 2020. – P. 88-97.
6. Lungu John. Zambia's Debt Crisis: Implications for Sovereignty. Africa Report, No. 45, 2021. – P. 22-30.
7. Confucius Institute Headquarters. Annual Report 2025. Beijing: Hanban, 2025. – P. 15-20.
8. Sahlins Marshall. Confucius Institutes: Academic Malware. The Nation, 2018. – P. 1-5.
9. China Ministry of Education. Foreign Students in China: Statistical Overview. Beijing: Ministry of Education Press, 2023. – P. 8-12.
10. Freedom House. Academic Freedom in China. Washington, DC: Freedom House, 2023. – P. 30-40.
11. Shambaugh, David. China's Soft Power Push. Foreign Affairs, Vol. 94, No. 4, 2015. – P. 99-107.
12. ASEAN Secretariat. China-ASEAN Relations: Trade and Cultural Exchange. Jakarta: ASEAN Publications, 2024. – P. 34-50.
13. White House. Build Back Better World Initiative. Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 2022. – P. 5-10.
14. Nye Joseph S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York: PublicAffairs, 2004. – P. 75-85.
15. Hurley John, Scott Morris and Gailyn Portelance. Examining the Debt Implications of the BRI. Center for Global Development Policy Paper, No. 121, 2018. – P. 10-25.
16. Human Rights Watch. China's Global Image 2023. New York: HRW, 2023. – P. 50-60.
17. Ikenberry, G. John. The Rise of China and the Future of the West. Foreign Policy, No. 205, 2023. – P. 54-63.
18. Shambaugh David. China's Soft Power Push. Foreign Affairs, Vol. 94, No. 4, 2015. – P. 105-107.
19. World Bank. Belt and Road Economics: Opportunities and Risks of Transport Corridors. Washington, DC: World Bank Publications, 2023. – P. 80-90.